

Fēlikss Cielēns.
Foto: Ārlietu ministrijas arhīvs.

Fēlikss Cielēns — Alderos dzimušais Satversmes līdzautors

Latvijas Republikas Satversme – mūsu valsts konstitūcija – pieņemta 1922. gada 15. februārī. Šogad Satversmei aprit 95 gadi. Viens no Ādažu novada Alderos dzimušajiem, ievērojamiem sabiedriskajiem darbiniekiem Fēlikss Cielēns bijis viens no Latvijas konstitūcijas autoriem.

Satversmes tekstu izstrādāja īpaši šim nolūkam izveidota Satversmes komisija. Komisija tika sadalīta divās apakškomisijās. Pirmo apakškomisiju vadīja tieši Fēlikss Cielēns, un tās uzdevums bija izstrādāt valsts iekārtas pamatus jeb Satversmes pirmo daļu. Komisijas uzdevums bija izpētīt dažādu

valstu konstitucionālos regulējumus, kuri bija aktuāli tābrīža Eiropā, un radīt sākotnējo Satversmes projektu.

Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes docents *Dr. iur.* Jānis Pleps vienā no savām publikācijām¹ norāda, ka Satversmes komisijā tika ievēlēti 26 Satversmes sapulces deputāti², no kuriem izceļami Arveds Bergs un Fēlikss Cielēns, kuri aktīvi strādāja gan Satversmes komisijā, gan arī Satversmes sapulces plenārsēdēs, debatējot par atsevišķām normām. Šo divu valstsvīru intelektuālais devums Satversmes normu formulēšanā ir nenovērtējams.

Savukārt savos memuāros pats Fēlikss Cielēns ir norādījis, ka “Latvijas Satversme ir kolektīvs darinājums, kur galveno darbu gan veikuši M. Skujenieks un es, tomēr pantu

¹ Pleps J. Satversmes tēvi un valsts robežas // Jurista Vārds, 30.01.2007., Nr.5 (458). Pieejams: <http://www.juristavards.lv/doc/152166-bsatversmesb-tevi-un-valsts-robezas/> [Skatīts: 05.04.2017.]

² Lasmanis U. Arveds Bergs. Politiska biogrāfija. Otrā grāmata. 1919.–1928. Brīvvalsts nacionālists, kurš paredzēja 15.maija apvērsumu. Rīga, Autora izdevums, 1998, 116.lpp.

formulējumos aktīvi līdzdarbojušies F. Menders, A. Bergs un zināmā mērā arī A. Petrevics, J. Purgals un A. Sīmanis”.³

Satversme ir viena no visīsākajām konstitūcijām pasaulē un viena no vecākajām spēkā esošajām konstitūcijām Eiropā. Arī pēc 95 gadiem Satversmes teksta lakoniskā izteiksmes forma ļauj Satversmē iekļautās idejas un vērtības iztulkot atbilstoši laikmetam.

Cielēnu ģimene Alderos

Fēlikss Cielēns dzimis Alderos 1888. gadā kā trešais bērns muižas alus darītavas direktora ģimenē. Fēlikss nav ne cūkas ganījis, ne Ādažu pagasta skolā gājis. Tieši no mājskolotājas rokām viņš 1896. gadā iestājās Aleksandra ģimnāzijā Rīgā. Taču bērnības atmiņām Alderos ir sevišķa nozīme Fēliksa dzīvē. Īpaši jau mātei Amandai, kura dzimusi Ādažu Veckūļu māju saimnieka Jāņa Kalniņa ģimenē. Mātes tēvs bijis toreizējā laikā un apstākļos pagalam moderns cilvēks, jo Amandu, savu vecāko meitu, laidis Rīgā skoloties vācu meiteņu ģimnāzijā, kas bija neparasta izvēle zemnieka bērnam. Sava mūža nogalē tapušajās atmiņās Fēlikss Cielēns skaidro, kāpēc “visi pirmie latviešu vienlīdzības idejiskie paudēji un intelektuāļi cēlās no turīgo latviešu vecsaimnieku mājām, jo viņiem vecāki ar savu darbu spēja nodrošināt labu izglītību”. Fēliksa tēvs Mārcis Cielēns (dz. 1854. g.) jauns puisis būdams, dodoties uz Rīgu darbu meklēt, nejauši bija pārnakšņojis Alderos pie radnieka. Mārcim piedāvāja palikt par mācekli alus brūzī un, būdams apķērīgas dabas, drīz viņš kļuvis par pašu galveno aldari, bet vēlāk — pat par pašu alus darītavas direktoru.

*“Es siltā izjūtā zemu
noliecos pret dzimto
vietu pie mazā
Baltezera, kur daiļas
puķes ziedēja manas
mātes dārzā un
darbīgas bites
sanēja tēva dravā”.*
F.Cielēns

Ar turību pie izglītības

Amandas un Mārča ģimenē piedzimuši 4 bērni. Sekodami Krišjāņa Valdemāra sauklim “ar turību pie izglītības”, abi dzīvoja ļoti taupīgi, lai ar uzkrātiem līdzekļiem skolotu savus bērnus un atbalstītu nacionālās kultūras attīstību. Amanda un Mārcis bija Rīgas Latviešu biedrības biedri jau no septiņdesmito gadu beigām un ar devīgu roku atbalstīja latviešu grāmatniecību. Alderos šai laikā jau darbojās publiskā

³ Cielēns F. Laikmetu maiņā. Atmiņas un atziņas. 3.grāmata. Stokholma, Memento, 1998, 111.lpp.

bibliotēka (dibināta 1889. g.). “Baltijas Vēstnesis”, “Dienas Lapa”, žurnāli, Latvju dainu sējumi — viss vērtīgais, toreiz literārajā laukā iznākušais, bija atrodams arī ģimenes bibliotēkā. Mārcis Cielēns mājās spēlēja harmoniku, vēlāk iegādājies labas Tresselta firmas klavieres un nodibinājis latviešu vīru kvartetu, kurā bez viņa dziedājis arī Alderu muižas pārvaldnieks, Ādažu mežzinis un skolas pārzinis.

Viktorija Cielēna — pirmā sieviete ar ārstes diplomu

Bērnu skološanai Mārcis un Amanda naudu nežēloja, vecākais dēls Alfrēds (dz. 1884. g.) Rīgas politehnikumā izmācījās par būvinženieri, meita Viktorija (dz. 1886. g.) studēja Pēterburgā un kļuva par pirmo latviešu sievieti, kura Latvijā bija diplomēta ārste. Fēlikss Cielēns pēc Aleksandra ģimnāzijas beigšanas Rīgā studēja tieslietas Pēterburgas Universitātē (1906 – 1910) un Parīzes Universitātē (1913 – 1914). Savukārt Fēliksa Cielēna jaunākā māsa Milda visu mūžu bija liels atspaidis savai mātei. Amanda Cielēna cieši draudzējās ar Aspaziju, abas ar meitu Mildu kopīgi devās apciemot Raini un Aspaziju dzejnieku trimdas zemē Šveicē un Kastanjolā. Kā atceras Fēlikss, mana māte Amanda Cielēna bija “*centrs, ap kuru gravitēja visi klātsesošie*”, viņai piemita izcilas runas dāvanas un, lielā mērā pateicoties tieši viņai, Ādažu ļaudis 19. gs. 90. gadu sākumā tika pie arhitekta Konstantīna Pēkšēna (arī aktīva Rīgas Latviešu biedrības biedra) projektētā staltā Ādažu Pagasta nama.

Cara Nikolaja portrets Ādažos

Cielēni iesaistījās arī 1905. gada notikumos Ādažos. Prasība pēc Latvijas kā latviešu tautas patstāvīga veidojuma Krievijas sastāvā vai arī ārpus tās bija visu kopējā prasība. Ādažnieki bija izglītoti ļaudis un aktīvi atbalstīja revolūciju. 17 gadus vecais Fēlikss dzimtajā pusē paspēja būt klāt brīdī, kad no Ādažu Pagasta nama sienas viņam bija svinīgi jānoņem vecās varas simboli, proti, cara Nikolaja portrets un ērglis. “Mūsu Piektais gads nebija nekāds sociālā izmisuma rezultāts, bet apzināta cīņa, kur latvieši kā tauta cīnījās par savām tiesībām un brīvību. Tas bija absolūti neparasts notikums Eiropas jauno laiku vēsturē!” savās atmiņās mūža nogalē skaidro F. Cielēns.

Fēlikss izglābjas no nāves

Fēlikssam vēl nebija 18, bet viņš nopietni iesaistījās 1905. gada bruņotajās cīņās pret krievu kazakiem un dragūniem Latvijā. Soda ekspedīcija viņu meklēja un atrada tēva mājās Alderos, bet Fēlikss pēdējā mirklī paspēja izlēkt pa logu. Viņa vietā nošaušanai

pie koka tika piesiets vecākais brālis, par laimi, Alfrēdu no nāves izglāba Alderu muižas īpašnieks Daugulis.

Mūža mīlestība Maija

Pēc 1905. gada revolūcijas sagrāves F. Cielēns kādus gadus uzturas Pēterpilī, kur studē tieslietas. Trūkumu viņš necieš, jo saņem līdzekļus no mājām. Te viņš tuvāk iepazīstas ar savu mūža mīlestību — mākslas studenti Maiju Eliasi. Tomēr Krievijā viņš nejutās drošs un 1910. gadā devās trimdā uz rietumiem, kur dzīvoja garīgi spraigu un intensīvu dzīvi, iepazīnās ar rietumu kultūras vērtībām, daudz mācījās un strādāja par publicistu. Kontaktējās ar citiem latviešu politiskajiem emigrantiem, arī ar Raini un Aspaziju. 1914. gadā Parīzē salaulājās ar Maiju Eliasi. No šī brīža visu turpmāko mūžu Maija būs uzticama līdzgaitniece visās Fēliksa gaitās kā draugs, padomdevējs, kritiķis un atbalsts visās viņa radošajās izpausmēs. Maija Eliase bija mākslas zinātniece, tēlniece un māsa Ģedertam Eliasam, kurš bija viens no izcilākajiem latviešu gleznotājiem.

Ar domu par Latvijas valsti

Ja Fēlikss jūta, ka var ko izdarīt labu tautai, sevi netaupīja. Pēterburgā pēc boļševiku apvērsuma 1917. gadā, kur bads un slepkavošana pieauga ar katru dienu, viņš ieradās no Valkas (vācu armija bija okupējusi Latvijas teritoriju), lai rakstītu un iespiestu grāmatas latviešu valodā. Kas lasīs? Krievijā tobrīd bija vairāk nekā pusmiljons latviešu – kara laika bēgļu, ļaudīm garīga barība bija ļoti nepieciešama, viņš uzskatīja. Ar grāmatu un žurnālu saiņiem apkrāviens, F. Cielēns devās uz Pievolgas apgabaliem sludināt Latvijas pašnolemšanas (neatkarības) ideju sarkanajiem latviešu strēlniekiem, lai atrautu viņus no maldīgajām padomju varas idejām. *“Pēc pāris nedēļām būšu atpakaļ”*, viņš sievai teica, bet pagāja krietni ilgāks laiks līdz caur Franciju, kur Versaļas miera konferencē kopā ar Z. Meierovicu cīnījās par jaunās Latvijas valsts starptautisku atzīšanu, viņš atkal pārnāca Latvijā.

Dzeltenie “angļu tanki”

1919. gada rudenī, kad Bermonts uzbrūk Rīgai, F. Cielēns ir uz Cēsīm evakuējušās Tautas padomes loceklis. Latviešu brīvprātīgie ar *“saulīti”* pie cepures ešelonā dodas aizstāvēt Rīgu, bet puīši trūcīgi ģērbti, un viņu apavi rudens dubļos izjukuši. Siguldā Cielēns uzzina, ka stacijas noliktavā aizķēries kāds svešas armijas krājums, tajā skaitā

zābaki. F. Cielēns aiztur ešalonu, liek uzlauzt noliktavu, un karavīri “*dzelteniem angļu tankiem*” kājās turpināja ceļu uz Rīgu, lai silti apauti patriektu iebrucējus.

Izcils politiķis Latvijai

Latvijā F. Cielēns bija Tautas padomes, Satversmes sapulces, visu četru pirmskara Saeimu deputāts, Saeimas Ārlietu komisijas priekšsēdētājs, ārlietu ministra padomnieks, ārlietu ministrs. 1933. gadā F. Cielēns nolika Saeimas deputāta mandātu un līdz 1934. gadam bija Latvijas sūtnis Francijā, Spānijā un Portugālē. Pēc 1934. gada autoritārā režīma Latvijā, viņš iesniedza atlūgumu un dzīvoja Parīzes tuvumā. 1939. gada aprīlī K. Ulmanis F. Cielēnam atņēma Latvijas pilsonību.

Aspazija

Aspazija un Rainis Cielēnu ģimenei nozīmēja daudz, proti, tā bija gan intelektuāla, gan dvēseliska saskarsme daudzu gadu garumā. 1943. gadā, kad notika dzejnieces Aspazijas bēres vācu okupācijas laikā, F. Cielēns teica dedzīgu runu un pēc iepriekšējas slepenas norunas ar orķestri kopīgi ar pavadītājiem nodziedāja *Dievs, svētī Latviju* — vāciešu aizliegto himnu. Notikums atbalsojās visā Latvijā, cilvēki teica: “... *pārdošinieks Cielēns pie Raiņa un Aspazijas kapa no jauna proklamēja Latvijas neatkarību!*”.

Vācu okupācijas laikā F. Cielēns aktīvi darbojās arī LCP — nelegālā politiskajā centrā (dib. 1943. g.), kurš koordinēja vairāku latviešu pretestības grupu darbību. F. Cielēns un grupas aktīvisti uzskatīja, ka Latvijā joprojām ir spēkā 1922. gada 15. februāra Satversme un saskaņā ar to nākamo valsts iekārtu noteiks brīvi un demokrātiski vēlēta Saeima.

Ar gleznām azotē atstāj Latviju

Diemžēl vēsture ir nepielūdzama. 1944. g. maijā Fēlikss ar Maiju un meitu Izabellu bija jādodas bēgļu gaitās uz Zviedriju. Līdzī azotē Fēlikss sarullēja sievas brāļa — izcilā latviešu gleznotāja Ģederta Eliasa darbus. Tas bija vienīgais dārgums, ko viņš izvēlējās paņemt līdzī no Latvijas.

Pseidonīms M. Baltezers

1950. gadu pirmajā pusē Fēlikss kļuva akls. Ar speciālu rakstāmmašīnu neredzīgajiem uzrakstīja atmiņu grāmatu 3 sējumos „Laikmetu maiņā” (1961–1964). Rakstniecība

F. Cielēnam patika. Dailes teātris 1924. gadā izrādīja viņa ar pseidonīmu M. Baltezers uzrakstīto lugu “Sarkanais nerrs” un 1931. gadā — lugu “Mitānija”. 1948. gadā iznāca viņa romāns “Nāves pavēnī”, 1955. gadā — grāmata “Rainis un Aspazija”.

1964. gadā F. Cielēns Zviedrijā mira.

Cielēni mūsdienu Ādažos

Fēliksa vecākā brāļa Alfrēda Cielēna ģimenes atvases arī šodien kuplā skaitā dzīvo Ādažos, Baltezerā. Alfrēda dēls Eižens Cielēns (1916 – 1991) bija ķīmijas zinātņu kandidāts, strādāja Zinātņu akadēmijā, vadīja Ķīmijas katedru Latvijas Valsts universitātē, savukārt Eižena dēls Indulis Cielēns, sekojot tēva pēdās, kļuva par bioloģijas zinātņu doktoru. Alfrēda meita Māra Cielēna, iemīļotā bērnu rakstniece, ar savu devumu priecējusi ne vienu vien mazo cilvēkbērnu daudzu gadu garumā. Pagājušā gadsimta 50. gadu vidū liktenis Cielēnu ģimenei piedāvāja iespēju atgriezties vecvectēva dzimtajā pusē Baltezerā. Sākumā aizvadītas daudzas vasaras līdz ģimene saprata, ka vēlas te dzīvot pastāvīgi. Inteliģentos Cielēnus modrā padomju čekas acs paturēja redzeslokā līdz pat otrreizējai Latvijas neatkarībai. Eiženam Cielēnam šī iemesla dēļ bija jāatstāj mācībspēka vieta Latvijas Valsts universitātē. Zviedrijā iznākušie (1961 - 1964) Fēliksa Cielēna memoāri *Laikmetu maiņā* Latvijā tika ievesti slepeni, *Annas Kareņinas* vākos iesieti un tika nodoti lasīšanai no rokas rokā.

Gailis tornī

Trešās atmodas laikā, kad padomju ideoloģijai beidzot pienāca gals un tika atjaunota izpostītā Baltezera baznīca (1989. g.), uz savas muguras gaili tornī uznesa Indulis Cielēns. Viņam bija alpīnista pieredze vairāk kā desmit gadu garumā. Indulis atceras: “Piedzīvot mūsu tautas Trešo atmodu bija īpašs brīdis, bet vēl īpašāks bija man uzticētais uzdevums uznest gaili tornī. Ādažu baznīcā pirms daudziem gadiem laulāti un kristīti Cielēni, aktīvi Pirmās un Otrās tautas atmodas dalībnieki. Es nesu gaili tornī un domās teicu: “*tas jums par godu – vecvectēv’ Mārci un vecvecmamm’ Amanda, paldies Jums par Latviju, paldies jums par ģimeni, par mums visiem - Cielēniem!*””

Informāciju sagatavoja *mag. hist.* Elita Pētersone, Ādažu Kultūras centra muzeja projektu vadītāja.